

DÜZCE İLİ ÖRNEĞİNDE BULGARİSTAN KÖKENLİ TÜRKLERİN MÂNİ SÖYLEME GELENEĞİ*

Hilal ZENGİN**
Çiğdem SÜTÇÜ***

ÖZET

Türk halk edebiyatı türlerinin en sevilenlerinden biri olan mâni, hem Türkiye Türkleri hem de Türkiye dışındaki Türk toplulukları arasında yüzyıllardır devam eden bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir toplumun ulusal hafızası olarak nitelendirilen kültür miraslarından sayabileceğimiz, nesilden nesle dil ile aktarılan mâniler, halkın duygu ve düşünce dünyasını da en yalın şekliyle ifade etmektedir. Bu çalışmada Düzce ilinde Yeni Taşköprü, Hasanağa ve Selamlar köylerinde yaşayan Bulgaristan Türklerinin mâni söyleme geleneği üzerinde durulmuştur. Nitel araştırma deseni kullanılarak görüşme formları ile grup ve bireysel görüşmeler yapılarak bilgiler toplanmış, alınan cevaplar ses kayıt cihazı ve kamera ile kaydedilmiş, deşifre edilen bilgiler incelenmiş ve çalışmada derlemeye konu olan mâniler dış yapı ve iç yapı özelliklerine (ölçüsüne, mısra sayısına, kafiye düzenine, konusuna) göre frekans ve yüzdeleriyle sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düzce, Bulgaristan Türkleri, kültür, mani, manide dış yapı, manide iç yapı.

ABSTRACT

Mâni is one of the most popular of all forms of Turkish Folk literature appears to be an ongoing tradition both among Turks living in Turkey and the Turkish communities outside Turkey. Mânis, which are transmitted from generation to generation via language, can be regarded as cultural heritage since they are elements of national memory that express the community's reservoir of sense and emotions in the simplest form. This study focuses on the tradition of mâni narration among the Bulgarian Turks living in Yeni Taşköprü, Hasanağa and Selamlar villages located in the province of Düzce, Turkey. In this qualitative research design, the data was collected with survey forms through group or individual interviews, responses were recorded on a sound recorder and a camera, the decrypted data was analysed and mânis, which are subject to this compilation in the study, were classified and assessed in terms of their frequency and percentages according to

* Bu bildiri, Düzce Üniversitesi BAP kapsamında yürütülen “Düzce’de Halk Edebiyatı, İnanışlar, Geleneksel Giyim ve Mimari” adlı 2011.03.06.067 nolu proje çerçevesinde hazırlanmıştır.

** Okutman, Düzce Üniversitesi Türk Dili Bölümü, hilaldemir@duzce.edu.tr

*** Okutman, Düzce Üniversitesi Türk Dili Bölümü, cigdemsutcu@duzce.edu.tr

external structural characteristics and the inside structural characteristics (prosody, number of lines, rhyme pattern, topic).

Keywords: Düzce, Bulgarian Turks, culture, mani, external structure, internal structure.

Türk halk edebiyatı sözlü ve yazılı ürünleriyle toplumun inançları, sevinçleri, kederleri, dünyaya bakışı, kırgınlıkları gibi insana ve yaşama dair her şeyi içerisinde barındırmaktadır. Bu zengin edebiyatın en sevilen türlerinden biri olan mâni, kolay söylenişi, hemen her konuda söylenilebilmesi ve kısa olması gibi nedenlerle Türk toplumu içerisinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Mâni söyleme geleneği Anadolu'da hala yaşatılmakta ve ortaya çıktığı kültürün özelliklerini yansıtmaması bakımından son derece önem taşımaktadır.

Elçin'in mâni tanımında da görüleceği üzere mâniler hece ölçüsünün yedili veya sekizli vezniyle yazılmaktadır: "*Mâniler, genellikle yedili veya sekizli hece vezni ile meydana getirilen, dört mısradan oluşan ve kadın topluluklarında, tarlalarda, iş yerlerinde vb. söylenen anonim halk edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biridir*" (Elçin, 2005: 281).

Boratav, mâninin tanımını yaparken mânide anlam üzerinde de durmuştur: "*Bilindiği üzere mâni genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Bir tek dördlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamın ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Mânilerde anlamın dört dizeye yayılması, ilk iki dizede çizilen tablo mâniyi estetik bir yapıya kavuşturur. İlk iki dize mâninin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur. Mânilerin doğaçlama söylenmesi mâniyi iki bölüme ayırır. Birinci bölüm genellikle hazırlıktır ve mâniciye kafiye, söz için zaman kazandırır. Mânici için birinci bölüm çağrışım, duygu ve düşünce için hareket noktasıdır*" (Boratav, 1978:185).

Türk topluluklarında maniye verilen isimler şunlardır: "*Türklerin bulunduğu her coğrafyada örneklerine rastlayabildiğimiz bu tür için, Kazak-Kırgızların **aytipa** veya **kayım ülenek**, Step-Kırım Tatarlarının **çinik** veya **çiniğ**, Kırım Tatarlarında **mane**, Tatarlarda **çinik**, **çiniğ**, **cing**, **şın**, Özbeklerin **aşula** veya **koşuk** kelimelerini kullandığını görmekteyiz. Bunlara ilaveten Çağdaş Türk Lehçeleri Sözlüğü'ne göre Azerbaycan Türkçesinde **bayatı**, Başkurt Türkçesinde **şigirtörö**; Kazak Türkçesinde **ölentürü**; Kırgız Türkçesinde **törtsap**; Özbek Türkçesinde **törtlik (halk şe'ri)**; Tatar Türkçesinde **rubayı**, **rubâğı**, Uygur Türkçesinde **törtlik** kelimeleri de mâni karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Makedonya ve Kosova'da da mâni için "**martufal**" denmektedir*" (Sol, 2011:102).

Düzce yöresi farklı kökenden insanların beraber yaşadığı bir yer olup pek çok farklı dil ve kültürü bir arada barındırmaktadır. Bilindiği gibi somut olmayan kültürel miras, zaman içinde unutulabileceğinden mutlaka araştırılıp Türkiye'deki ortak kültüre katkıları tespit edilmelidir. Bu bağlamda Düzce ili halk inanışlarıyla, gelenekleriyle, adetleriyle ve halk edebiyatıyla Türk kültürünün zenginliğini göstermesi bakımından incelemeye değerdir.

Düzce Kafkaslardan ve Anadolu'dan gelen kültürlere olduğu kadar Balkanlardan gelen çeşitli kültürlere de kucak açmış; 93 Harbi, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'ndan göç ederek ülkemize gelen çeşitli topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Bu toplulukların Düzce'deki yerel halk ile kaynaşması sonucunda zengin bir kültürel doku ortaya çıkmıştır.

Osmanlı döneminde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Bulgaristan'a yerleştirilen Türkler, Osmanlı Rus Savaşı (1877-1878) sonrası Türkiye'ye geri dönmek zorunda bırakılmıştır. Bu göçler esnasında, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'de kendilerine yerleşim yeri olarak seçtikleri bölgelerden biri de Düzce olmuştur. Bugün Düzce'de Balkan Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanı Âlim Ozan'dan edindiğimiz bilgiye göre Selamlar, Hasanağa, Yenitaşköprü olmak üzere otuz iki köyde varlıklarını sürdüren Bulgaristan Türkleri, şüphesiz ki Düzce halk kültürünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Düzce'de yaşayan diğer topluluklarla sosyolojik olarak da etkileşim içinde bulunan Bulgaristan göçmenleri diğer kültürleri etkilediği gibi bu kültürlerden de etkilenmiştir.

Bu çalışmada Düzce ilinde Yeni Taşköprü, Hasanağa ve Selamlar köylerinde yaşayan Bulgaristan Türklerinin mâni söyleme geleneği üzerinde durulmuştur. Dernek başkanları ve muhtarların da yol göstermesi ile Bulgaristan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı ve geleneklerin, adetlerin sürdürüldüğü bu üç köy örneklem olarak seçilmiştir. 10 kişiden yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak 139 adet mâni derlediğimiz bu araştırmanın amacı, Bulgaristan Türklerine ait mânileri konu, ölçü, uyak, mısra sayısı bakımından analiz ederek mânilerin dış yapı ve iç yapı özelliklerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma deseni kullanılarak görüşme formları ile grup ve bireysel görüşmeler yapılarak bilgiler toplanmış, alınan cevaplar ses kayıt cihazı ve kamera ile kaydedilmiş, deşifre edilen bilgiler incelenmiş ve çalışmada derlemeye konu olan mâniler dış yapı ve iç yapı özelliklerine (ölçü, mısra sayısı, kafiye düzeni, konusu ve söyleyenin cinsiyeti) göre frekans ve yüzdeleriyle sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Dış Yapı Özelliklerine Göre Mâniler

Ölçü bakımından değerlendirildiğinde 139 mâniden 128'i 7'li hece ölçüyle söylenmişken 11 mâni hece ölçüsüne uymamaktadır. Genel olarak Bulgaristan Türklerine ait mânilerine bakıldığında mânilerin aaba şeklinde uyaklandığı görülmektedir:

Altın orak elimde
Kemer kuşak belimde
Yeniden bir yar sevdim
Cümle âlem dilinde
 Bugün hava yaz yârim
 Mintanı beyaz yârim
 Gölgelerin altında
 Bana mektup yaz yârim

İki tahta çaktılar
Arasından baktılar
Yârimle ikimizi
Cayır cayır yaktılar
Oturtma tatlısını
Yeme sevdiğim yeme
Yavuklum olduğunu
Kimselere söyleme

Bu bilgilerin frekans ve yüzdeleriyle ifadesi ise şöyledir:

	Maniler (150)	Numarası	Frekans	Yüzde
Ölçü	7'li hece ölçüsü	1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17,18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 97, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150	135	%90
Ölçü	7'li hece ölçüsü dışında kalanlar	3, 8, 14, 38, 40, 45, 56, 59, 62, 91, 96, 98, 99, 104, 149	15	%10
Uyak	aaaa	1, 2, 32, 40	4	%2,667
Uyak	abab	33, 36, 62, 66, 108, 114	6	%4
Uyak	abcb	13, 15, 20, 30, 31, 34, 35, 37, 38, 39, 41,42, 48, 59, 60, 63, 67, 68, 69, 70, 72, 79, 82, 86, 92, 101, 102, 106, 110, 111, 113, 123, 127, 128, 130, 133, 135, 137, 138, 142, 146, 148	42	%28
	aabb	26, 139	2	%1,33
Uyak	aaba	3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 64, 65, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 107, 109, 112, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 131, 132, 134, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 150	90	%60
Mısra Sayısı	4		150	%100

Muhteva Özellikleri

Mânilerin ortaya çıkmasında ve muhtevasının oluşmasında toplumun yaşam şartları ve kültürel birikimi belirleyici olmuştur. Yaşama dair her şeyi içerisinde bulabileceğimiz mâniler muhteva bakımından oldukça zengindir. Geniş bir konu yelpazesine sahip olan Bulgaristan Türklerine ait mâniler incelendiğinde, “mânilerin çoğunun konusu aşk üzerinedir” gibi genel bir değerlendirme yapmak mümkündür. Bunun yanında evlilik, gelin-kaynana, gelin-görümce ve eltiler arası ilişkiler, kargışlar, geçmişe ve günümüze dair hayatın içerisinde bulunan her şey mâniler içerisinde karşımıza çıkmaktadır.

a) Aşk Üzerine Söylenen Mâniler

Bulgaristan Türklerinden derlenen mânilerde en çok kullanılan konu aşk olmuştur. Âşık kimi zaman aşkına karşılık bulurken kimi zaman da karşılıksız bir aşkın içine düşmüştür. Aşk uğruna çekilen sıkıntıları ve yapılan fedakârlıkları da bu mâniler içerisinde görmek mümkündür:

Al entarim asılsın
Etekleri basılsın
Ben sevda yollarında
Söyle yar sen nasılsın
Annem entari almış
Siyah dalları varmış
Keşke sevmez olaydım
Yârimin yâri varmış
Ay doğar sini gibi
Sallanır selvi gibi
Yârin kokusu gelir
Bursa'nın gülü gibi
Ayağымda donum var
Suya gitme yolum var
Ver baba sevdiğime
Bu dünyada ölüm var
Ayakkabım var benim
Ayağıma dar benim
Selamların içinde
Karagözlüm var benim
Ayakkabımın teki
Yârimin adı Zeki
Cumartesi gelmedi
Pazara gelir belki
Bağladılar başımı
Sormadılar yaşımı
İstemediğim yere
Yakma baba başımı

Başımdaki yazmanın
Solsun gülleri solsun
Kör olsun topal olsun
İlle sevdiğim olsun

a) Sosyal İlişkiler Üzerine Söylenen Maniler:

Manilerin içeriğine baktığımızda gelin-kaynana, gelin-görümce ve eltiler arası ilişkiler üzerine olan maniler bulunmaktadır:

Bahçelerde iğrelti
Bunlar ikisi elti
Elti elti eş olur
Günde kavga beş olur
Bahçelerde börülce
Oynar gelin görümce
Oynasınlar bakalım
Bir araya gelince
Kaynanayı napmalı
Merdivenden atmalı
Merdivenden inerken
Cümbüşüne bakmalı

Bulgaristan Türklerine ait manilerde sosyal hayat içerisindeki meselelere de rastlanmaktadır:

Çak kibriti çakmadım
Hiç de yar bırakmadım
Çok sözlerim var ama
Hiç meydana atmadım
Kızılıcığı ezdiler
Şişe şişe dizdiler
Ahretimin yüzünden
Mahalle mahalle gezdiler
Yandım Allah'ım yandım
Hükümete dayandım
Emsallerim içinde
Garip kuş gibi kaldım

Evlilik Üzerine Söylenen Maniler:

Bazı maniler istemediği halde evlenmek durumunda kalan kız ve erkek için söylenilmiştir. Bu manilerde kişilerin hayat hikâyelerini de görmek mümkündür:

Bir minare bacasından
Güvercin atlattılar
Naciye'yi verirken
Çiti misir patlattılar
Kazmayı vurdum derine
Gel serine serine

Resmiye'ye gittiler
 Meryem geldi yerine
 Uzun saçlı Ülkiye
 Gel sallana sallana
 Nişanlını bırakıp
 Nasıl kaçtın Sallara
 Yusuf'ların beygirleri
 Zilleridir zilleri
 Hüseyin bağırıp geziyor
 İstemez Naciye'yi

Yukarıda verilen bilgilerin frekans ve yüzdeleriyle ifadesi ise şöyledir:

Konu	Maniler (150)	Frekansı	Yüzdesi
Aşk	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 148, 150	136	%90,667
Sosyal ilişkiler	26, 27, 40, 46, 94, 99, 147	7	%4,667
Kargış(Beddua)	14, 81, 89,	3	%2
Evlilik	38, 96, 142, 149, 139		%3,33

Derlenen Maniler

1. Ah benim anacağım Yanıyor yüreceğim Ben yârimi görmedim Ne zaman göreceğim	2. Ak üzümün salkımı Benim yârim saklı mı Tez çıkartın yârimi Oynatacam aklımı
3. Al basmadan donum var Suya gitmeye yolum var Ver baba istediğime Bu dünyada ölüm var	4. Al eline kalemi Yaz başına geleni Yârim senin uğruna Oldum yatak veremi
5. Al entarim asılsın Etekleri basılsın Ben sevda yollarında Söyle yâr sen nasılsın	6. Altın orak elimde Kemer kuşak belimde Yeniden bir yâr sevdim Cümle âlem dilinde
7. Altın tabakta vişne Kişne sevdiğim kişne Allah'ımı seversen Beni babamdan iste	8. Altını bozduracam Gerdana dizdirecem Ellere inadıma Yâri kolumda gezdirecem

9. Altınlarım bir dizi Olmuyor iki dizi Söyle yârim annene Ayırmasınlar bizi	10. Annem entari almış Düzce'nin pazarından Yârim hasta yatıyor Hep benim nazarımdan
11. Annem entari almış Siyah dalları varmış Keşke sevmez olaydım Yârimin yâri varmış	12. Asker ettiler yâri Kura çıktı Yemen'e Sol yanından vuruldu Kanı aktı çimene
13. Asker ettiler yâri Erzurum alayına Düşünme yâr düşünme Bakarız kolayına	14. Ay doğar sini gibi Sallanır selvi gibi Yârin kokusu gelir Bursa'nın gülü gibi
15. Attın beni fırına Ben yanayım yanayım Eller yârim dedikçe Ben nasıl dayanayım	16. Ayağımda donum var Suya gitme yolum var Ver baba sevdiğime Bu dünyada ölüm var
17. Ayağında çorabı İçme yârim şarabı Vaktin gelmiş geçiyor Dik babana cevabı	18. Ayağımda şalvarın Yandandır eklemesi Gitti yârim askere Kolay mı beklemesi
19. Ayağımda meslerim Hem giyer hem seslerim Çakır gözlü yârimin Boy resmini isterim	20. Ayakkabım var benim Ayağıma dar benim Selamlar'ın içinde Karagözlüm var benim
21. Ayağımda terliğim Dönüp de giyer miyim Tenezzül etmeyene Tenezzül eder miyim	22. Bağladılar başımı Sormadılar yaşımı İstemediğim yere Yakma baba başımı
23. Ayakkabımın teki Yârimin adı Zeki Cumartesi gelmedi Pazara gelir belki	24. Bahçelerde iğrelti (bitki adı) Bunlar ikisi elti Elti elti eş olur Günde kavga beş olur
25. Bahçelerde ibrişah (çiçek adı) Kendi uzun boyu şah İki gönül bir olsa Ayıramaz padişah	26. Bahçelerde ot yârim Otun ucu yok yârim Annem beni verecek Acelesi yok yârim
27. Bahçelerde bürülce Oynar gelin görümce Oynasınlar bakalım Bir araya gelince	28. Başımdaki oyalar Deve tüyüdür deve Bugün ben yâri gördüm Nasıl giderim eve
29. Bahçelerin biberi Yanıyom dünden beri Sevdiğimi görmedim Geçen salıdan beri	30. Başımdaki yazmanın Solsun gülleri solsun Kör olsun topal olsun İlle sevdiğim olsun
31. Başımdaki yazmanın Oyaları dik durur Bugün ben yâri gördüm Sokakta gezer durur	32. Başımdaki yazmayı Ben dokudum dokudum Sevdalık mektebinde Yedi sene okudum
33. Başımdaki yazmayı Dokuyamadım yârim Gönderdiğin mektubu Okuyamadım yârim	34. Ben bir fırın yaptırđım Attırdım ekmekleri Gel yârim konuşalım Bağladım köpekleri

Bulgaristan Türklerinin Mani Söyleme Geleneği

35. Ben bir bina yaptırdım Bina ustalarına Acep ilaç var mıdır Sevda hastalarına	36. Bir minare bacasından Güvercin atlattılar Naciye'yi verirken Çiti misir patlattılar
37. Beşi birlik dizisi Vuruyor dizlerime Bugün yârimi gördüm Ne mutlu gözlerime	38. Bizim evin arkası Mobilya fabrikası Erkeklerin kafası Kontrolak kafası
39. Bizim bahçe başında Ot otluyor geyikler Küçüklerin işine Ne karışır büyükler	40. Bizim köye giderken Sıra sıra direk var İzin al da gel yârim Sende nasıl yürek var
41. Bizim evin önünde Ne uzarsın be kavak Arkadaşım seviyor Anlamıyon avanak	42. Bugün hava yaz yârim Mintanı beyaz yârim Gölgelerin altında Bana mektup yaz yârim
43. Bizim köyün camisi Yanıyor minaresi Anne sevdiğim ölmüş Geçiyor cenazesi	44. Çık yârim minareye Ezan oku göreyim At yârim tabancayı Sevdiğini bileyim
45. Cam cama eklenir mi Cam dibi beklenir mi İnsaf et sevdiğim Dört sene beklenir mi	46. Dağların darısını Sel aldı yarısını Beni alacak adam Boşasın karısını
47. Çeşmeye varmadın mı Gül koydum almadın mı Ben sevdadan ölüyüm Sen sevdalanmadın mı	48. Demet yaparım demet Yârimin adı Memet Ben sana varır isem Şenlik olur memleket
49. Dağlar dağladı beni Gören ağladı beni Demir zincir kar etmez Sevda bağladı beni	50. Dere geliyor dere Kumunu sere sere Al dere götür beni Yârin olduğu yere
51. Dareyi çalamazlar Bir daha bulamazlar İste sevdiğim iste Bizi ayıramazlar	52. Derenin akımı Mavi oda takımı Ver anne sevdiğime Helal etmem hakkımı
53. Deniz dalgasız olmaz Kızlar sevdasız olmaz Yâri güzel olanın Başı belasız olmaz	54. Duvar üstünde duvar Duvar üstünde yol var Merak etme sevdiğim Kavuşmadık kimler var
55. Dere suyu taşmaz mı Yol buradan aşmaz mı Söyle bana sevdiğim Ayrılan kavuşmaz mı	56. Entarimin rengine Krem diyorlar krem Yârim senin derdine Verem diyorlar verem
57. Derenin derincesi Akarsuyun incesi Nerelerden geliyor Gönlümün eğlencesi	58. Entarisi aktandır Ne gelirse haktandır Benizimin solması Senden ayrılmaktadır
59. Elektrik al yârim Düğünlerde çakarsın Benim olmadığım yerde Ahretime bakarsın	60. Fasulyeyi pişirdim Toprak tenceresinde Gel yârim konuşalım Mutfak penceresinde

61. Entarimin pilesi Kim bilir kalbimizi Esti bir acı rüzgar Ayırdı ikimizi	62. Fındıklık bahçesinden Yârin sesi geliyor Evlensene be yârim Kardeşin yetişiyor
63. Entarimin yakası Yana bakıyor yana Ahret senin sevdiğin Bana bakıyor bana	64. Gel sevdiğim kaçalım Arada durmak olmaz Gözden ırak olanlar Gönülden ırak olmaz
65. Entarisi mor beni Verem ettin sen beni Nasıl verem olmayım Eller sarıyor seni	66. Gidersin geri bakma Yakma yüreğim yakma Ben sana demedim mi Elin ağzına bakma
67. Fayton geliyor fayton Arkası tenekeli Kalkmış beni istiyor Allah'ın tevekkeli	68. Gidiyor musun yârim Ben de gelecek miyim Koydun beni sevdaya Yâr ben ölecek miyim
69. Feracemin yenleri Marikendir mariken (kumaş adı) Yâr biz kavuşamayız Düşmanlarım var iken	70. Gitme yârim üşürsün Yârim ne düşünürsün Dua et Allah'ına Beni sana düşünürsün
71. Gel sevdiğim kaçalım Bu köyde durmayalım Gözden ırak olursak Gönülden olmayalım	72. Gönderdiğin mektubu Telgraf teline bağla Ben yazarken ağladım Sen de okurken ağla
73. Gene böyle beklerim Vay benim emeklerim Yârimi beklerkene Çürüdü kemiklerim	74. Hendekten atlasana İspanak toplasana Ben sana varacağım Ağzını kapasana
75. Giden eşekli oğlan Beli kuşaklı oğlan İşaretten anlamaz Eşek kafalı oğlan	76. İn dereye dereye Toplayalım taşları Senin yârla benim yâr Mektep arkadaşları
77. Gidiyom gidemiyom Az doldur içemiyom Sen benden geçtin ama Ben senden geçemiyom	78. İndim dere akıyor Yâr yüzüme bakmıyor Yâr üstüme yâr sevmiş Hiç Allah'tan korkmuyor
79. Gitme dedim de gittin Bilmediğin yollara Kar mı yağdı sevdiğim Güvendiğin dağlara	80. Kara şapka giymişsin Bizim yana gelmişsin İşitiyom sevdiğim Başka yâr peylemişsin
81. Güvercini vurdular Kanadını kırdılar On beşime girmeden Yârimden ayırdılar	82. Karşındaki bakkaldan Fıstık aliver yârim Bizim ordan geçerken Islık çalı ver yârim
83. İki tahta çaktılar Arasından baktılar Yârimle ikimizi Cayır cayır yaktılar	84. Kaynanayı napmalı Merdivenden atmalı Merdivenden inerken Cümbüşüne bakmalı
85. İndim dereye durdum Bir çift güvercin vurdum Bir çift güvercin ile Ben o yâre vuruldum	86. Kazmayı vurdum derine Gel serine serine Resmiye'ye gittiler Meryem geldi yerine

Bulgaristan Türklerinin Mani Söyleme Geleneği

87. Karşı karşı duralım Telgrafi kuralım Telgraf kandırmıyor Gel yârim konuşalım	88. Kırmızı gülüm dalım yok Gencecikim yârim yok Aldılar sevdiğimi Kurtaracak halim yok
89. Karşıma gel göreyim El uzat gül vereyim İste beni babamdan Yâr olduğun bileyim	90. Kızılıklar oldu mu Selelere doldu mu Gönderdiğin mektuplar Yârim seni buldu mu
91. Kaz be yârim kuyunu Mevla'm verir suyunu Hangi terziler biçmiş Senin fidan boyunu	92. Koyun güderim koyun Mezarlığın içinde Ayrılmak var mı yârim Pazarlığın içinde
93. Kestane kavrulur mu Kabından ayrılır mı Boy resmi bende iken Yâr benden ayrılır mı	94. Makinada makara Biri ak biri kara Biliyorsun sevdiğim Can sıkıntısı sigara
95. Kızılıçığı ezdiler Şişe şişe dizdiler Ahretimin yüzünden Mahalle mahalle gezdiler	96. Mezarlığın taşını Koyun mu sandın yârim Benle dalga geçmeyi Oyun mu sandın yârim
97. Kolundaki saatin Ayârı ben olacam Düşünme yâr düşünme Hayatın ben olacam	98. Nice yedek koşayım Dere tepe aşayım Bana kaçır diyenin Ben aklına şaşayım
99. Kuyunun kapakları Çınarın yaprakları Düzce'deki yârimin Çınlasın kulakları	100. Oturtma tatlısını Yeme sevdiğim yeme Yavuklum olduğunu Kimselere söyleme
101. Mavi boncuk koldadır Yârim irak yoldadır Gitti yârim gelmedi Hep gözlerim yoldadır	102. Parmağında yüzüğüm Kahverengi gözlüğüm Bana bakan aldanır Sevdiğime sözlüğüm
103. Mektup yazdım acele Al eline hecele Mektup benim vekilim Al koynuna gecele	104. Parmağında yüzüğün Sekiz tane taşı var Benim sevdiğim yârin İki kız kardeşi var
105. Mısır ektim azmasın Gelen geçen kazmasın Ben yârimle konuştum Allah günah yazmasın	106. Sandık üstünde sandık Baştan ayağa yandık Sana gönül verdisek Adam evladı sandık
107. Oku sevdiğim oku Okuyanı severler Sokakta gezenlere Sokak güzeli derler	108. Seni sevdim kalbimle Bağlandım her şeyimle Seni seviyorum diye Söylemiştin dilinle
109. Oyna kardeşim oyna Ne baktın fena fena Şu benim eski yâri Hediye ettim sana	110. Sigara içer misin Paketi seçer misin El ağzına bakıp da Benden vazgeçer misin
111. Parmağında yüzüğün Ben verdim parasını Sevdiğimi alanın Satayım anasını	112. Su yolu susa (şose) yolu Ne uzun Bursa yolu Kimler içirdi bize Yârim ayrılık suyu

113. Pınara giden bilir Suyunu içen bilir Anne benim derdimi Sevdalık çeken bilir	114. Susada arabalar İnadına bağrıyor Anne benim yüreğim Nazlı yâre yarıyor
115. Selamlardır köyümüz Zemzem akar suyumuz İsteyip de vazgeçmek Yoktur böyle huyumuz	116. Susadım su isterim Yeşil yapraklı tasta Yârim çok geziyorsun Hasta olacan hasta
117. Sırtındaki yeleşti Annen mi ördü yârim Neden öyle üzgünsün Baban mı dövdü yârim	118. Suya giden su kuşu Al şu elli kuruşu Kimden öğrendin yârim Böyle asker duruşu
119. Su gelir ben gelemem Taş binayı delemem Bolu'dan gelse vali Ben yârimden dönemem	120. Suya giderim suya Elmayı soya soya Kaldır yârim kasketi Göreyim doya doya
121. Susa boyundan geçti Yolcu arabaları Yârime yakışıyor Asker urubaları	122. Suya giderim suya Hep utana utana Saat beşte gel yârim Sağ taraftaki cama
123. Suya giden geline Bakır verin eline Biz de kapıldık yârim Ayrılığın seline	124. Şu karşığı bayırda Oturuyor geyikler Yâr bizim ikimizi Söz kesmedi büyükler
125. Suya giderim suya Arkamda mısın yârim Dün akşam bir şey dedin Farkında mısın yârim	126. Tabancam dolu saçma Yârim karşımdan kaçma Yedi yerde yârem var Bir yâra da sen açma
127. Suya giderim suya Geyiklerin izinden Yâr bizim ayrılmamız Büyüklerin yüzünden	128. Uzun saçlı Ülkiye Gel sallana sallana Nişanlını bırakıp Nasıl kaçtın Sallara
129. Şu dağın arkasında Ot otluyor geyikler Şu bizim işimize Söz kessinler büyükler	130. Velespite (bisiklet) binersin Bizim orda inersin Annem babam görürse Teker patladı dersin
131. Şu yolların uzununu Kıramadım budunu Aldım macır kızını Çekemedim nazını	132. Yağmur yağıyor yağmur Dereye sel gelecek Hiç üzülme sen yârim Bu askerlik bitecek
133. Uykum geldi esnerim Kaba döşek isterim Kaba döşek üstünde Nazlı yâri isterim	134. Yazı yazarım yazı Aynanın kapağına Biz de mi geldik yârim Ayrılık sokağına
135. Uzun uzun kamışlar Ucunu boyamışlar Benim nazlı yârimi Gurbete yollamışlar	136. Verin bana dareyi Çınlatayım mahleyi Şimdi yârim duyarsa Kapar gelir kahveyi
137. Yusuf'ların beygirleri Zilleridir zilleri Hüseyin bağırıp geziyor İstemez Naciye'yi	

SONUÇ

Düzce ilinde Bulgaristan Türklerinin yaşadığı köylerden üç köy ile sınırlı tuttuğumuz çalışmamızda mâni söyleme geleneği incelenerek bu köylerde sözlü kültür ürünü olan mânilerin yaşlıların dimağında hala yaşadığı; ancak geçmişte yaygın olan bu geleneğin günümüz gençleri tarafından sürdürülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu üç köyde derlenen mâni sayısı Bulgaristan göçmenleri arasında geçmişte mâni söyleme geleneğinin ne kadar yaygın olduğunun göstergesidir. Mânilerin derlendiği kaynak kişilerin göç sonrası Düzce’de doğan ilk nesil ve ikinci nesil oldukları gözlenmiştir. Mâni söyleme geleneği Türkiye’nin çoğu bölgesinde olduğu gibi Düzce yöresindeki Bulgaristan Türklerinde de kadınların arasında yaygındır diyebiliriz.

Bulgaristan Türklerinden derlenen 139 adet mâniyi dış yapı özelliklerine göre değerlendirdiğimizde bütün mânilerin dört mısradan meydana geldiği, genellikle 7’li hece ölçüsüyle söylendiği ve kafiye düzeninin de genellikle aaba şeklinde olduğu görülmektedir.

Bulgaristan Türkleri arasında mâni söyleme geleneği dini bayramlarda, köye dışarıdan gelenlerin şerefine tertiplenen cümbüşlerde, yöre ağzında meci olarak adlandırılan (Meci, imecenin bölgesel adıdır.) ve mısır ayıklama mecisi, tütün dizme mecisi, yün ditme mecisi gibi adlar verilen imecelerde ve Ramazan’da karşımıza çıkmaktadır.

Bestecisi bilinmeyen ve hususi bir makamla okunan mâniler, bizim çalışma alanımız olan Bulgaristan göçmenlerinin yaşadığı köylerde daha çok eğlence amaçlı olarak icra edilmektedir. Mânilerin konusu genelde aşk üzerinedir. Gelin-kaynana, gelin-görümce ve eltiler arası ilişkiler üzerine duyguların dile getirildiği mâniler olduğu gibi sevdiğine kavuşamayan kişilerin bunda rolü olanlara beddua ettikleri mâniler de bulunmaktadır.

Manilerin Derlendiği Kaynak Kişiler

1. Ahmet Kırıkçı, 51 yaşında, Düzce-Selamlar.
2. Ayşe Varol, 42 yaşında, Düzce-Sarıdere.
3. Fatma İlhan, 49 yaşında, Düzce- Yakabaşı.
4. Hanife Kırıkçı, 51 yaşında, Düzce-Selamlar.
5. Makbule Şahin, 83 yaşında, Düzce-Selamlar.
6. Meryem Kırıkçı, 54 yaşında, Düzce-Taşköprü.
7. Nurten Şahin, 56 yaşında, Düzce-Selamlar.
8. Sadi Duran, 69 yaşında, Düzce-Yakabaşı.
9. Ükiye Bay, 75 yaşında, Düzce-Selamlar.
10. Zeynep Akman, 68 yaşında, Düzce-Selamlar.

KAYNAKÇA

- BORATAV, P. Naili, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1978.
- ELÇİN, Şükrü, Halk Edebiyatına Giriş, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2005.
- SOL, Selma, “Gostivar Türklerinin Manileri”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Ocak-2011, Cilt: 1, Sayı: 1.: 101-120.